

دانشگاه فرهنگیان
فصلنامه علمی-ترویجی آموزش پژوهی
سال ششم، شماره بیست و چهارم، زمستان ۱۳۹۹

بررسی نگرش‌ها و گرایش‌های دانشجویان نسبت به درس اخلاق کاربردی (مطالعه موردی؛ دانشگاه فرهنگیان استان فارس)

عباس اناری نژاد^۱، کورش زارع شیبانی^۲، مریم راسخی پور^۳

دریافت: ۹۸/۴/۱۱

پذیرش: ۹۸/۱۰/۱۵

چکیده

با توجه به اهمیت دروس معارف اسلامی، به خصوص درس اخلاق کاربردی و اهمیت میزان نفوذ و تأثیر این دروس بر ذهن و دل دانشجویان، مطالعه حاضر به بررسی نگرش و گرایش دانشجویان دانشگاه فرهنگیان استان فارس نسبت به درس اخلاق کاربردی پرداخته است. روش تحقیق به صورت توصیفی-پیمایشی و جامعه آماری شامل تمامی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان استان فارس بود. نمونه آماری با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی به تعداد ۳۳۷ نفر از دانشجو معلمان انتخاب شد. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد که روایی آن با استفاده از نظر خبرگان و پایایی آن به روش محاسبه آلفای کرونباخ (به میزان ۰/۹۱) تأیید گردید. نتایج این مطالعه نشان داد که نگرش دانشجویان دانشگاه فرهنگیان فارس نسبت به درس اخلاق کاربردی به صورت معنی‌دار از سطح قابل قبول بالاتر و از سطح مطلوب پایین‌تر است؛ بین نگرش دانشجویان دختر و پسر نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ دانشجویان سال اول نسبت به درس اخلاق کاربردی نگرش مطلوب‌تری نسبت به دانشجویان سال دوم دارند؛ دانشجویان رشته معارف اسلامی نگرش مطلوب‌تری نسبت به دانشجویان رشته‌های دیگر دارند؛ و بالاخره تأثیر درس اخلاق کاربردی بیشتر وابسته به استاد درس است تا منابع و سرفصل‌هایی که برای این درس در نظر گرفته می‌شود. بنابراین، علاوه بر بازنگری در محتوا و شیوه ارائه این درس، استفاده از استادان شایسته از جمله پیشنهادها مهم جهت دستیابی به وضعیت مطلوب در ایجاد نگرش و گرایش مثبت در دانشجویان نسبت به درس اخلاق کاربردی است.

کلیدواژه‌ها: نگرش‌ها، اخلاق کاربردی، دانشجویان، دانشگاه فرهنگیان.

۱. دکترای برنامه‌ریزی درسی، مدرس گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران، نویسنده مسؤول.
anarinejad@gmail.com
۲. عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان، گروه معارف اسلامی و تربیت حرفه‌ای، تهران، ایران.
۳. دانشجوی مقطع کارشناسی دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

مقدمه

در تاریخ زندگی بشر مهم‌ترین عاملی- علاوه بر احساس امنیت بیشتر- که باعث گردید افراد دور هم جمع شوند و روز به روز بر تعدادشان افزوده شود، وجود قوانینی بود که به فراخور زمان و وسعت جمعیت ارائه و به کار گرفته شد. به نظر می‌رسد که از قوانین یادشده، آنهایی بیشتر پذیرفته و فراگیر شدند که بر پایه‌های اخلاقی استوار بودند (غفاری و همکاران، ۱۳۹۱).

اخلاق و تربیت اخلاقی شاهراه پیشگیری از آسیب‌های روانی اجتماعی و همچنین، ریشه تمامی اصلاحات اجتماعی و وسیله مبارزه با مفاسد و ناهنجاری‌های جوامع است. به همین دلیل، ارتقاء اخلاق‌مندی در جامعه از جمله آرمان‌های بزرگ و دیرپای بشری، و در طول تاریخ مورد توجه مکاتب گوناگون بشری و الهی بوده است (وجدانی و همکاران، ۱۳۹۲).

کلمه اخلاق جمع کلمه خلق به معنای خوی‌هاست. این کلمه گاه به معنای عام به کار می‌رود و منظور آن همه ویژگی‌های درونی انسان اعم از خوب یا بد است؛ اما اکثر موارد، واژه اخلاق به معنای خاص «رفتار و خصوصیات روحی و معنوی مثبت» استفاده می‌شود (موسوی و همکاران، ۱۳۹۳). «اخلاق» یعنی نیرو و سرشت درونی انسان، که غیرقابل مشاهده است، اما به صورت رفتارهای عینی و قابل مشاهده در انسان‌ها تبلور می‌یابد. برخی صاحب‌نظران از اخلاق به عنوان صفات و ویژگی‌های شخصیتی نسبتاً پایدار و استوار در انسان یاد می‌کنند (فتاح‌پور مرنیدی و همکاران، ۱۳۹۲).

به نظر دانشمندان مسلمان علم اخلاق، برترین علم است. ابن مسکویه^۱ در این باره می‌گوید: «این علم از همه علوم برتر است و به نیکو کردن رفتار انسان از آن جهت که انسان است می‌پردازد». بدین سبب دانشمندان مسلمان به دانشجویان توصیه می‌کنند که قبل از فراگیری هر علمی به آموختن علم اخلاق و تزکیه نفس بپردازند (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۲). در آغاز هزاره سوم، با توجه به تحولات عمیق و شگرفی که ناشی از هفت مؤلفه «قدرت، سرعت، ثروت، فرصت، ارتباطات، اطلاعات و فضای مجازی» است، توجه به ارزش‌ها، به خصوص ارزش‌های اخلاقی در کسب و کار و تعاملات انسانی و سازمانی و پژوهش، بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شود (خنیفر و همکاران، ۱۳۹۰).

بر این اساس در بین دروس الزامی معارف اسلامی، علم اخلاق با عناوین اخلاق کاربردی، اخلاق حرفه‌ای، اخلاق مشاغل و ... مورد توجه جدی دنیای مدرن قرار گرفته است. این علم در دانشگاه‌های ما تحت عناوین مبانی اخلاق اسلامی، فلسفه اخلاق، اخلاق کاربردی و ... طرح شده تا بهتر بتواند

۱- احمد بن یعقوب، معروف به مسکویه از متفکران مسلمان قرن چهارم

پاسخ‌گوی نیازهای اخلاقی دانشجویان امروز باشد. در این بین اخلاق کاربردی را می‌توان مشمول دیگر علوم اخلاقی دانست. عموماً اخلاق کاربردی با تمرکز ویژه‌ای که بر مباحث مربوط به کاربرد معطوف می‌دارد، از علم اخلاق متمایز می‌شود (آلموند، ۱۳۸۶). فرامرز قراملکی و ابوالحسنی (۱۳۹۰) اخلاق کاربردی را بررسی مسائل و مباحث اخلاقی در موقعیت عینی تعریف کرده‌اند. در تعریف دیگری، اسلامی (۱۳۸۹) اخلاق کاربردی را به کارگیری یک نظریه اخلاقی در حل یک یا مجموعه‌ای از مسائل اخلاقی می‌داند.

گرچه عمر زیادی از اصطلاح «اخلاق کاربردی» در ادبیات علمی نمی‌گذرد و تحقیقات در این زمینه نیز بسیار اندک‌شمارند (شریفی، ۱۳۹۰)، پژوهش‌های متفاوتی، جایگاه دروس عمومی معارف اسلامی را مورد بررسی قرار داده‌اند. تنظیم محتوای این دروس بر اساس علایق دانشجویان و پاسخگو بودن به نیازهای مذهبی آنها، می‌تواند نقش مهمی در تقویت باورها و تجارب دینی دانشجویان داشته باشد (رفیعی، ۱۳۸۲).

امینی و همکاران (۱۳۹۲) مؤلفه‌های ارزشیابی را به عنوان عاملی درونی و عوامل اجتماعی و شرایط محیطی را به عنوان عوامل بیرونی تأثیرگذار بر دیدگاه دانشجویان نسبت به دروس معارف اسلامی می‌دانند. فیروزی (۱۳۹۴) معتقد است ضرورت بازخوانی جایگاه استادان معارف برای حفظ نقش استادی در دانشگاه به دو اعتبار آموزش و تربیت پژوهش‌محور است. در حوزه محتوا، توجه به هماهنگی عرضی و طولی میان دروس، لزوم بازخوانی عناوین و سرفصل‌ها و داشتن خروجی قابل مشاهده و ارزیابی در میان‌مدت و ترتیب ارائه آن‌ها در طول سنوات تحصیل است. در نهایت، یافته‌ها حاکی از ضرورت تدوین سند جامع تحول در دروس معارف است.

حلیمی جلودار (۱۳۹۴) در پژوهشی بیان داشت که بیش از دوسوم از دانشجویان (۷۷٪) بر ضرورت استفاده از شیوه‌های جدید آموزش معارف اسلامی تأکید نموده‌اند. همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد که دانشجویان به یادگیری عمیق و آموزش کاربردی معارف اسلامی تمایل دارند که این امر با افزایش سطح تحصیلات بیشتر احساس می‌شود.

لیاقت‌دار و هکاران (۱۳۸۷) بیان داشتند که رضایت دانشجویان پسر از گذراندن دروس عمومی معارف اسلامی بیشتر از دانشجویان دختر بوده است، در حالی که در خصوص ضرورت وجود این دروس، رضایت دانشجویان دختر بیشتر از دانشجویان پسر بوده است.

بدون تردید، بررسی ساعاتی که دروس معارف و درس اخلاق کاربردی در کل کشور تدریس می‌شود، هزینه‌ای که دانشجوی و وزارت علوم متحمل می‌شوند و هزینه‌ای که استادان مربوط جهت تحصیل مدرک و دریافت مجوز تدریس متحمل می‌شوند، اگر بازده مناسبی را نشان ندهد، لزوم بازنگری در محتوا یا شکل ارائه این دروس را متذکر خواهد شد. افزون بر این، با توجه به اهمیت علم اخلاق و به‌خصوص اخلاق کاربردی و اهمیت میزان نفوذ و تأثیر این دروس بر ذهن و دل دانشجویان، بررسی‌های علمی می‌تواند زمینه را برای قضاوت آزادتر افکار عمومی در این خصوص مهیا نماید. بر این اساس مطالعه حاضر در پی آن است تا نگرش‌ها و گرایش‌های دانشجویان دانشگاه فرهنگیان را نسبت به درس اخلاق کاربردی را در قالب سؤال‌های پژوهشی زیر مورد بررسی قرار دهد:

- ۱- نگرش دانشجویان دانشگاه فرهنگیان فارس نسبت به درس اخلاق کاربردی چگونه است؟
- ۲- آیا بین نگرش دانشجویان دختر و پسر نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟
- ۳- آیا بین نگرش دانشجویان متاهل و مجرد نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟
- ۴- آیا بین نگرش دانشجویان سال اول و دوم نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟
- ۵- آیا بین نگرش دانشجویان رشته‌های مختلف (علوم انسانی و غیر علوم انسانی) نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟
- ۶- آیا بین نگرش دانشجویان پردیس‌ها/ مراکز مختلف نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟
- ۷- از دیدگاه دانشجویان تأثیر درس اخلاق کاربردی تا چه میزان وابسته به استاد این درس است؟
- ۸- از دیدگاه دانشجویان تأثیر درس اخلاق کاربردی تا چه میزان وابسته به منابع و سرفصل‌های در نظر گرفته شده برای این درس است؟

روش

پژوهش حاضر، پژوهشی کاربردی است که به شیوه توصیفی از نوع پیمایشی انجام شد. در واقع یک مطالعه پیمایشی، به توصیف کمی یا عددی از روندها، نگرش‌ها یا افکار یک جامعه از طریق مطالعه نمونه‌ای از آن جامعه می‌پردازد، سپس بر اساس نتایج حاصل از نمونه، پژوهشگر در مورد جامعه ادعاهایی را مطرح یا آن ادعاها را به جامعه تعمیم می‌دهد (کرسول و کلارک، ۲۰۱۱).

جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان استان فارس (پردیس‌های خواهران و برادران) در سال ۹۲ بوده که جامعه‌ای به تعداد ۲۱۸۵ نفر را تشکیل می‌دادند. نمونه آماری مورد مطالعه بر اساس جدول مورگان و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی به تعداد ۵۴۲ نفر از دانشجویان معلمان انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. سهم هر کدام از پردیس‌ها و مراکز مورد مطالعه، در قالب جدول شماره (۱) آمده است.

جدول شماره ۱. مشخصات جمعیت‌شناختی دانشجویان نمونه

مشخصات	تعداد	درصد
جنسیت		
مرد	۴۰۴	۷۴
زن	۱۳۸	۲۶
سال		
اول	۲۷۷	۵۱
دوم	۲۶۵	۴۹
تاهل		
مجرد	۴۹۴	۹۱
متاهل	۴۸	۹
رشته تحصیلی		
علوم انسانی	۳۵۸	۶۶
علوم پایه	۱۱۴	۲۱
معارف اسلامی و عربی	۷۰	۱۳
پردیس / مرکز		
شهید مطهری آب‌باریک	۱۸۱	۳۳
شهید بهشتی اقلید	۵۸	۱۱
سلمان فارسی شیراز	۴۳	۸
شهید باهنر شیراز	۵۱	۹
شهید رجایی شیراز	۱۶۶	۳۱
زینب کبری کازرون	۴۳	۸
جمع	۵۴۲	۱۰۰

برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. به منظور بررسی روایی پرسش‌نامه، از روایی صوری استفاده گردید. بدین منظور، کمیت و کیفیت سؤالات توسط تعدادی از خبرگان شامل استادان رشته علوم تربیتی و معارف اسلامی مورد بررسی قرار گرفت و نهایتاً تغییراتی در جهت اصلاح پرسش‌نامه و اعتباربخشی به آن به انجام رسید و پرسش‌نامه تأیید شد. برای سنجش پایایی ابزار نیز از روش محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که با میزان ۰/۹۱ مورد تأیید قرار گرفت.

یافته ها

۱- نگرش دانشجویان دانشگاه فرهنگیان فارس نسبت به درس اخلاق کاربردی چگونه است؟

جدول شماره ۲. نگرش دانشجویان دانشگاه فرهنگیان فارس نسبت به درس اخلاق کاربردی

میانگین	انحراف استاندارد	سطح کفایت قابل قبول (Q2)	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری	سطح کفایت مطلوب (Q3)	مقدار t	سطح معناداری
۲/۸۹	۰/۴۶	۲/۵	۱۹/۸۳	۵۴۱	۰/۰۰۰۱	۳/۲۵	۱۷/۵۴	۰/۰۰۰۱

همچنان که در جدول فوق ملاحظه می‌گردد، نگرش دانشجویان دانشگاه فرهنگیان فارس نسبت به درس اخلاق کاربردی به صورت معنی‌دار از سطح قابل قبول بالاتر و از سطح مطلوب پایین‌تر می‌باشد.

۲- آیا بین نگرش دانشجویان دختر و پسر نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

جدول ۳. نتایج آزمون t مستقل مقایسه نگرش دانشجویان دختر و پسر نسبت به درس اخلاق کاربردی

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	معنی‌داری
دختر	۱۳۸	۲/۹۶	۰/۴۵	۱/۸۸	۵۴۰	۰/۰۵
پسر	۴۰۴	۲/۸۷	۰/۴۷			

با توجه به نتایج جدول شماره ۳، میانگین نگرش دختران نسبت به درس اخلاق کاربردی به‌طور معناداری بیشتر از میانگین نگرش پسران نسبت به درس اخلاق کاربردی است.

۳- آیا بین نگرش دانشجویان متأهل و مجرد نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

جدول ۴. نتایج آزمون t مستقل مقایسه نگرش دانشجویان مجرد و متأهل نسبت به درس اخلاق کاربردی

تأهل	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	معنی‌داری
مجرد	۴۹۴	۲/۸۹	۰/۴۷	۱/۰۴	۵۴۰	۰/۱۴
متأهل	۴۸	۲/۹۶	۰/۳۷			

بر اساس نتایج به‌دست آمده از آزمون t مستقل (جدول ۴)، بین نگرش دانشجویان متأهل و مجرد نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

۴- آیا بین نگرش دانشجویان سال اول و دوم نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

جدول ۵. نتایج آزمون t مستقل مقایسه نگرش دانشجویان سال اول و دوم نسبت به درس اخلاق کاربردی

سال	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	معنی‌داری
اول	۲۷۷	۲/۹۶	۰/۴۶	۳/۶۷	۵۴۰	۰/۰۰۰۱
دوم	۲۶۵	۲/۸۲	۰/۴۴			

همچنان که در جدول شماره ۵ نشان داده شده است، نگرش دانشجویان سال اول نسبت به درس اخلاق کاربردی در مقایسه با دانشجویان سال دوم از میانگین بالاتری برخوردار است که در سطح ۰/۰۰۰۱ معنادار می‌باشد.

۵- آیا بین نگرش دانشجویان رشته‌های مختلف (علوم انسانی و غیر علوم انسانی) نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی داری وجود دارد؟

جدول ۶. نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه مقایسه نگرش دانشجویان رشته‌های مختلف نسبت به درس اخلاق کاربردی

رشته	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار F	درجه آزادی	معنی داری
معارف اسلامی	۷۰	۳/۱۷	۰/۴۰	۳/۶۷	۲	۰/۰۰۰۱
علوم انسانی	۳۵۸	۲/۸۷	۰/۴۵			
علوم پایه	۱۱۴	۲/۸۰	۰/۴۸			

مقایسه میانگین نگرش دانشجویان در رشته‌های مختلف با یکدیگر از طریق به کارگیری آزمون تعاقبی «شفه» حکایت از معنی داری تفاوت میانگین نگرش دانشجویان رشته معارف اسلامی با دو گروه دیگر داشت. در حالی که تفاوت میانگین نگرش دانشجویان رشته‌های علوم انسانی با علوم پایه معنی دار نبود.

۶- آیا بین نگرش دانشجویان پردیس‌ها/ مراکز مختلف نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی داری وجود دارد؟

جدول ۷. نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه مقایسه نگرش دانشجویان پردیس‌ها و مراکز نسبت به درس اخلاق کاربردی

پردیس/ مرکز	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار F	درجه آزادی	معنی داری
شهید مطهری آذربایک	۱۸۱	۲/۹۰	۰/۴۳	۶/۹۸	۵	۰/۰۰۰۱
شهید بهشتی اقلید	۵۸	۲/۸۷	۰/۵۲			
سلیمان فارسی شیراز	۴۳	۲/۷۵	۰/۴۵			
شهید باهنر شیراز	۵۱	۳/۲۳	۰/۳۸			
شهید رجایی شیراز	۱۶۶	۲/۸۴	۰/۴۹			
زینب کبری کازرون	۴۳	۲/۸۵	۰/۳۷			

مقایسه میانگین نگرش دانشجویان پردیس‌ها/ مراکز مختلف با یکدیگر از طریق به کارگیری آزمون تعاقبی «شفه» نشان داد که تفاوت میانگین نگرش دانشجویان پردیس شهید باهنر با پردیس‌ها/ مراکز دیگر معنی‌دار است؛ در حالی که تفاوت میانگین نگرش دانشجویان سایر پردیس‌ها/ مراکز با یکدیگر معنی‌دار نبود.

۷- از دیدگاه دانشجویان تأثیر درس اخلاق کاربردی تا چه میزان وابسته به استاد این درس است؟

بر اساس تحلیل‌های آماری صورت گرفته، ۹۰/۷ درصد دانشجویان معتقدند که تأثیر درس اخلاق کاربردی وابسته به استاد درس می‌باشد. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای (جدول شماره ۸) حاکی از این است که وابسته بودن تأثیر درس اخلاق کاربردی به استاد درس کاملاً معنی‌دار است.

جدول شماره ۸. نگرش دانشجویان نسبت به وابسته بودن تأثیر درس اخلاق کاربردی به استاد درس

میانگین	انحراف استاندارد	سطح کفایت قابل قبول (Q2)	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری	سطح کفایت مطلوب (Q3)	مقدار t	سطح معناداری
۳/۴۲	۰/۷۲	۲/۵	۲۹/۷۳	۵۴۱	۰/۰۰۰۱	۳/۲۵	۵/۶۵	۰/۰۰۰۱

۸- از دیدگاه دانشجویان تأثیر درس اخلاق کاربردی تا چه میزان وابسته به منابع و سرفصل‌های در نظر گرفته شده برای این درس است؟

بر اساس تحلیل‌های آماری صورت گرفته، ۷۸/۴ درصد دانشجویان معتقدند که تأثیر درس اخلاق کاربردی وابسته به منابع و سرفصل‌های در نظر گرفته شده برای این درس می‌باشد؛ در حالی که ۲۱/۶ درصد از دانشجویان این اعتقاد را نداشتند. نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای (جدول شماره ۹) حاکی از این است که وابسته بودن تأثیر درس اخلاق کاربردی به منابع و سرفصل‌های در نظر گرفته شده برای این درس کاملاً معنی‌دار است.

جدول شماره ۹. نگرش دانشجویان نسبت به وابسته بودن تأثیر درس اخلاق کاربردی به منابع و سرفصل‌های در نظر گرفته شده برای این درس

سطح معناداری	مقدار t	سطح کفایت مطلوب (Q3)	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	سطح کفایت قابل قبول (Q2)	انحراف استاندارد	میانگین
۰/۰۰۰۱	۷/۰۶	۳/۲۵	۰/۰۰۰۱	۵۴۱	۱۴/۴۵	۲/۵	۰/۸۱	۳

به‌منظور مقایسه نگرش دانشجویان نسبت به وابسته بودن تأثیر درس اخلاق کاربردی به استاد و منابع و سرفصل‌های در نظر گرفته شده برای این درس، از آزمون t گروه‌های وابسته استفاده گردید که نتایج به دست آمده در جدول شماره ۱۰ ارائه شده است.

جدول شماره ۱۰. مقایسه نگرش دانشجویان نسبت به وابسته بودن تأثیر درس اخلاق کاربردی به استاد و منابع و سرفصل‌های در نظر گرفته شده برای این درس

معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	وابسته بودن تأثیر درس اخلاق کاربردی
۰/۰۰۰۱	۵۴۱	۱۰/۷۱	۰/۷۲	۳/۴۲	۵۴۲	استاد
			۰/۸۱	۳	۵۴۲	منابع و سرفصل‌ها

یافته‌های حاصل از به‌کارگیری آزمون t وابسته نشان داد که از دیدگاه دانشجویان، تأثیر درس اخلاق کاربردی بیشتر وابسته به استاد درس است تا منابع و سرفصل‌هایی که برای این درس در نظر گرفته می‌شود. نتایج مندرج در جدول شماره ۱۰ حاکی از وجود تفاوت معنی‌دار بین نگرش دانشجویان در این زمینه است.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های پژوهش بین نگرش دانشجویان دختر و پسر نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود دارد که با توجه به این که اندیشه اخلاقی زنان به‌طور عمده به روابط بین فردی توجه دارد و با احساس مسئولیت نسبت به دیگران همراه است و جنبه از خودگذشتگی دارد، در مقابل برای مردان خودمختاری و شایستگی مبنای قضاوت اخلاقی است و پسران بیشتر از دختران از قوانین اخلاقی

سر می‌پیچند. زنان گرچه احساسی‌ترند، ولی در مسائل اخلاقی سخت‌گیرترند (حسینی، ۱۳۷۹)؛ بنابراین می‌توان این معناداری را توجیه کرد.

با توجه به آمار، بین نگرش دانشجویان متأهل و مجرد نسبت به درس اخلاق کاربردی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. بنابراین می‌توان گفت که بدون هیچ‌گونه برنامه مداخله‌ای یا آموزشی خاص مبنی بر تغییر نگرش، انتظار می‌رود افراد متأهل نیز همانند افراد مجرد، مجهز به همان مجموعه باورها، انتظارات، قواعد و طرحواره‌هایی باشند که از دوران کودکی شروع به اکتساب آن کرده‌اند و صرف ازدواج به آسانی قدرت تغییر این مجموعه را نداشته باشد (شعاع کاظمی و جعفری هرندی، ۱۳۸۸).

اما بین نگرش دانشجویان سال اول و سال دوم نسبت به این دو تفاوت معنی‌داری به وجود آمده است. بنگ^۱ در مطالعات خود بیان می‌کند که ارزش‌های حرفه‌ای دانشجویان سال اول نسبت به دانشجویان قدیمی‌تر به طور معنی‌داری متفاوت می‌باشد (چهری، سوری لکی، عبادی، محمودی و سپهوند، ۱۳۹۳) که این نتیجه می‌تواند به سبب عدم تطابق انتظارات با واقعیت، تفاوت اساتید و روش تدریس آنها، محیط‌های متفاوت، تفاوت سن و نحوه برخورد اساتید و کادر دانشگاه ایجاد شود.

نتایج دیگر این تحقیق نشان داد که بین نگرش دانشجویان رشته معارف اسلامی و رشته‌های علوم انسانی و علوم پایه تفاوت معناداری وجود دارد که این نتیجه می‌تواند به دلیل علاقه‌مندی دانشجویان، اهمیت و جایگاه این درس در رشته معارف اسلامی و نزدیکی این درس به دیگر واحدهای این رشته نسبت به رشته‌های دیگر باشد.

مقایسه میانگین نگرش دانشجویان پردیس‌های مختلف با یکدیگر نشان داد که تفاوت میانگین نگرش دانشجویان پردیس شهید باهنر با پردیس‌های دیگر معنی‌دار است؛ در حالی که تفاوت میانگین نگرش دانشجویان سایر پردیس‌ها با یکدیگر معنی‌دار نبود. این مهم می‌تواند نتیجه تأثیر محیط متفاوت دانشگاه بر دانشجویان و نگرش آن‌ها باشد. همچنین تأییدی بر تأثیر قدمت، پیشینه، اسم و عنوان دانشگاه در شکل دادن به تصویر ذهنی و نگرش دانشجویان است (سلیمی، بلندهمتان و عبدی، ۱۳۹۵).

با توجه به نتایج به‌دست آمده، نگرش دانشجویان دانشگاه فرهنگیان فارس نسبت به درس اخلاق کاربردی به صورت معنی‌دار از سطح قابل قبول بالاتر و از سطح مطلوب پایین‌تر می‌باشد. این نتیجه را می‌توان با توجه به این که ۹۰/۷ درصد دانشجویان معتقدند که تأثیر درس اخلاق کاربردی وابسته به استاد این درس است و ۷۸/۴ درصد دانشجویان نیز تأثیر این درس را وابسته به منابع و سرفصل‌های در نظر

گرفته‌شده برای این درس می‌دانند، می‌توان دریافت که با تغییر روش‌های تدریس این درس، انتخاب استادان شایسته و همچنین تغییر منابع و سرفصل‌ها با توجه به علایق و نیازهای دانشجویان، نگرش دانشجویان را نسبت به این درس بهبود بخشید.

همچنین یافته‌های حاصل از به‌کارگیری آزمون t وابسته نشان داد که از دیدگاه دانشجویان، تأثیر درس اخلاق کاربردی بیشتر وابسته به استاد درس است تا منابع و سرفصل‌هایی که برای این درس در نظر گرفته می‌شود. یوسفی لویه نیز در سال ۱۳۸۶ دریافت که میزان تأثیرگذاری آموزش دروس معارف اسلامی بر نگرش دینی دانشجویان تحت تأثیر استادان این دروس است؛ بنابراین باید متغیرهای مربوط به استاد شامل توانایی علمی، ویژگی‌های رفتاری و مهارت‌های استاد در امر تدریس را برای دروس معارف اسلامی مورد توجه ویژه قرار داد.

باتوجه به نتایج به دست آمده و اهمیت این درس در زندگی فردی و شغلی معلمان آینده شایسته است نهاد مقام معظم رهبری که متولی تدوین و ارائه این دروس است در انتخاب سرفصل‌های این درس و خصوصاً گزینش استادان بر اساس توانایی مورد نیاز برای تدریس و تأثیرگذاری این درس اقدام نمایند. همچنین استادان این دروس نسبت به ارتقاء سطح اطلاعات خود و آشنایی با نیازهای دانشجویان و علاقه‌مندی‌های آنها و استفاده از به‌روزترین روش‌ها برای تأثیرگذاری هر چه بیشتر این دروس همت بگمارند.

منابع

آلموند، برندا (۱۳۸۶). «اخلاق کاربردی»، فصل‌نامه راهبرد یاس، ترجمه: حاجی حیدی، حامد، شماره ۹، صفحه ۲۱۴ اسلامی، محمدتقی (۱۳۸۹). «نقش اخلاق کاربردی در توجه به فلسفه اخلاق»، مجله معرفت اخلاقی، سال ۱، شماره ۲، صفحه ۴۵.

امینی، محمد؛ حمید رحیمی و زهره صمدیان، (۱۳۹۲). «تحلیل و ارزیابی موانع اثربخشی دروس معارف اسلامی (مطالعه موردی دانشگاه علوم پزشکی کاشان)»، نشریه توسعه آموزش در علوم پزشکی، شماره ۱۰.

چهری، محمد اسماعیل و همکاران (۱۳۹۳). «مقایسه نگرش دانشجویان نیم‌سال اول و هشتم نسبت به رشته پرستاری». نشریه پرستاری ایران، دوره ۲۷، شماره ۸۹، صفحه ۶۶.

حسینی، سید هادی (۱۳۷۹). «تفاوت‌های بیولوژیک: زن و مرد (بدن، روان و هوش)»، مجله کتاب نقد، شماره ۱۷، صفحه ۲۲۰ تا ۲۵۹.

حلیمی جلودار، حبیب‌الله (۱۳۹۴). «بررسی دیدگاه دانشجویان درباره شیوه آموزش دروس معارف اسلامی با تأکید بر خصایص جمعیت‌شناختی آنان (نمونه موردی: دانشجویان دانشگاه مازندران)»، پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، شماره ۳۷، صفحه ۱۱۷.

خنیفر، حسین؛ حامد بردبار و فریبا فروغی قمی (۱۳۹۰). «تبیین مؤلفه‌های اخلاقی و فرهنگی در پژوهش»، مجله معرفت/اخلاقی، سال ۲، شماره ۲، صفحه ۸۵.

رفیعی، علی (۱۳۸۲). نقش معلم، جزوه علوم تربیتی، تهران، انتشارات دانشگاه آزاد.
سلیمی، جمال؛ کیوان بلندهمتان و آرش عبدی، (۱۳۹۵). «ابعاد تصویر دانشگاهی؛ مطالعه نگرش و تصورات دانشجویان». فصل‌نامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، دوره ۲۲، شماره ۴، صفحه ۹۲.
شریفی، احمدحسین (۱۳۹۰). «چستی اخلاق کاربردی»، مجله معرفت/اخلاقی، سال ۲، شماره ۳، صفحه ۸۳.
شعاع کاظمی، مهرانگیز و مرضیه جعفری هرنندی (۱۳۸۸). «بررسی مقایسه‌ای نگرش دانشجویان مجرد و متأهل نسبت به ازدواج از دیدگاه واقعیت درمانی گلاسر». فصل‌نامه پژوهش اجتماعی، سال دوم، شماره چهارم، صفحه ۱۲۲.

غفاری، محتشم و همکاران (۱۳۹۱). «اخلاق در آموزش بهداشت: آیا آموزش دهندگان بهداشت با آن آشنا هستند؟»، مجله تحقیقات نظام سلامت، سال ۹، شماره ۱، صفحه ۱۳.
فتاح‌پور مرندی، مرتضی؛ سیدمحمد کاشف و میرحسن سیدعامری (۱۳۹۲). «بررسی تأثیر آموزش‌های اخلاقی بر تصمیم‌گیری اخلاقی مربیان ورزشی»، مجله معرفت/اخلاقی، سال ۴، شماره ۲، صفحه ۵۵.
فرامرز قراملکی، احد و فرشته ابولحسینی نیارکی (۱۳۹۰). «اخلاق کاربردی در ایران و اسلام»، مجله ماه دین، شماره ۱۶۶، صفحه ۳۷.

فیروزی، رضا (۱۳۹۴). «آسیب‌شناسی دروس و جایگاه استادان معارف اسلامی با توجه به دیدگاه‌های دانشجویان علوم پزشکی ارومیه در دوره‌های دکترای حرفه‌ای»، فصل‌نامه مطالعات معرفتی، سال ۱۹، شماره ۲، صفحه ۱۵۱.
قاسمی، فرشید، عباس قلناش و نصراله خدایار (۱۳۹۲). «بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تربیت اخلاقی در کتاب‌های درسی (مطالعات اجتماعی، فارسی و هدیه‌های آسمانی) پایه ششم دوره ابتدایی»، مجموعه مقالات همایش ملی تغییر در برنامه درسی دوره‌های آموزش و پرورش، صفحه ۱۵۴.

لیاقت‌دار، محمدجواد؛ جعفر شانظری و معصومه مسلمی (۱۳۸۷). «بررسی میزان رضایت دانشجویان از دروس عمومی معارف اسلامی در شهر کرمان»، پژوهش‌نامه انقلاب اسلامی، سال ۷، شماره ۱۴، صفحه ۱.
موسوی، ساقی؛ حسین خوشرننگ و ساغر فاطمی (۱۳۹۳). اخلاق و قانون در قلمرو علوم پزشکی، رشت: انتشارات شاهد نیک.

وجدانی، فاطمه و همکاران (۱۳۹۲). «ماهیت تربیت اخلاقی از نظر فردی یا جمعی بودن از دیدگاه علامه طباطبایی (ره)»، مجله پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال ۲۱، شماره ۱۸، صفحه ۱۱.
یوسفی لویه، وحید (۱۳۸۶). «تأثیر آموزش دروس معارف اسلامی بر نگرش دینی دانشجویان». دوفصل‌نامه تربیت اسلامی سال سوم، شماره ۵، صفحه ۱۷۴.

Investigating the Students' Attitudes and Tendencies Towards Applied Ethics Course (Case Study; Farhangian University of Fars)

Abbas Anarinejad¹, Koorosh Zare Sheybani², Maryam Rasekhi Pour³

Abstract

The purpose of this study was to investigate the attitudes and tendencies of Fars university students toward applied ethics lessons. The research method was descriptive-survey and the statistical population included all students of Farhangian University of Fars province. The sample size was 542 students based on Morgan's table and selected by stratified random sampling method. The results showed that: The attitude of the students of Farhangian University of Fars toward the applied ethics lesson is significantly higher than the acceptable level and is lower than the desirable level. There is a significant difference between the attitude of male and female students towards applied ethics lessons. The first year students have a more favorable attitude toward applied ethics than second year students. Students in Islamic Studies have a more favorable attitude than other students. Finally, the impact of the ethics lesson is more dependent on the Professors than the resources and topics that are considered for this lesson. Therefore, the use of qualified professors is one of the important suggestions for achieving the desired situation in creating a positive attitudes and tendencies toward students in applied ethics.

Keywords: Attitudes, Applied Ethics, Students, Farhangian University

---

1. Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, IRAN.

2. Department of Islamic Education, Farhangian University, Tehran, IRAN.

3. Farhangian University Student, Tehran, IRAN.